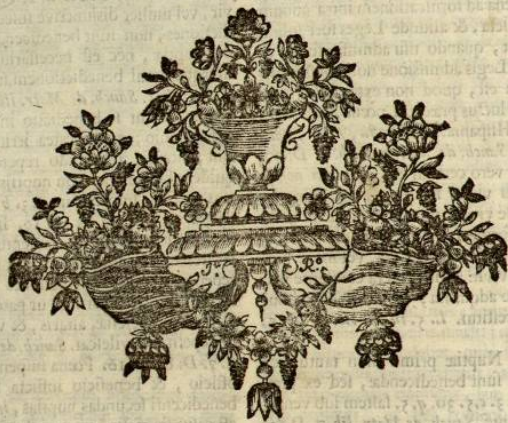

medicendi secundas nuptias debet deduci, vel secundas nuptias non esse licitas, vel non constituere verum Sacramentum, sicut neutrum ex his infertur, licet ab Ecclesia sit bigamis imposita irregularitas. Nam ad hæc respondetur cum *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. ad 2.* Dicendo, quod secundum matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum Sacramentum, tamen consideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu Sacramenti: quia non habet plenam signi-

ficationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi, & Ecclesie. Et ratione hujus defectus beneficiū à secundis nuptiis subtrahitur, sed hoc est intelligendum, quando secunda nuptia sunt secunda, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Et postea: Ad tertium dicendum, quod significatio perfecta, invenitur in secundo matrimonio, secundum se considerato, non autem si consideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & sic habet defectum Sacramenti,

LIBER V. DECRETALIAM.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, & Denuntiationibus.

IN Libro II. Decretalium præscribitur modus procedendi civiliter: nunc agitur de modo procedendi criminaliter: & quia tripliciter solent deduci in iudicium delicta, scilicet per accusationem, inquisitionem, & denuntiationem, de his nunc ordine in rubrica præscripto agendum est. In accusatione debet, præcedere accusantis inscriptio ad talionem, si non probaverit; in denuntiatione monitio charitativa; neutrum requiritur in inquisitione; sed sufficit, vel distamatio, vel indicium. *c. 24. b. t.* Accusatio, queremonia, seu actio criminalis est *delatio rei criminis apud competentem iudicem ad publicam vindictam solemniter facta.* Differt ab inquisitione, quia ad hanc non requiritur delatio, sed sufficiunt fama, & indicia; à denuntiatione, & actione: quia hæ non semper fiunt causa publica vindictæ, nisi tantum mediare. Actio enim utilitatem privatam agentis respicit: denuntiatione delinquentis correctionem: accusatio publicam vindictam, & utilitatem per delinquentium punitionem procurat: & ab utraque differt in solemnitate, qua debet fieri, accusatio, olim scilicet in scriptione ad poenam talionis, hodie cautione, de satisfactione præstanda.

2. Accusatio regulariter debet proponi in scriptis, & in libello. *L. 3. ff. b. t. L. 14. t. 1. p. 7.* vel si viva voce proponatur, debet Notarius eam in actis scribere, nisi causa levis sit. In libello enim debet exprimi. 1. nomen Judicis, ut constet an sit competens, vel non; accusatio enim criminalis non potest coram arbitris tractari. *c. 9. de Integr. restitut. L. 32. §. 6. ff. de Recep. qui arbitr.* Sed *Tom. II.*

coram Judice, qui saltem mixtum imperium habeat; & cui accusatus sit subiectus, vel ratione domicilij, vel loci delicti. *c. fin. de For. competent. 2.* Nomen, & cognomen accusantis, & accusati, ut appareat, an possit accusare, & accusari. 3. Crimen in specie, ut iuste illud propria mensura Judex valeat punire. 4. Locus criminis, & tempus, scilicet annus, & mensis commissi delicti: dies non debet exprimi, quia cum facile quis possit oblivisci diei, vel hebdomadæ nimis facultas accusationis, & probationis restringeretur, nisi ejus expressio sit necessaria ad rei defensionem, ut probet coarctatam, nam tunc, teo exigente, dies exprimi debet. 5. Inscriptio, vel subscriptio accusatoris ad poenam talionis, ut sic accusantium temeritas coerceretur. *c. 16. b. t.* Hodie poena talionis non est in usu, ac proinde nec inscriptio ad ipsam, ne hujus metu homines ab accusando delicta, cum Republicæ damno deterreantur, sed ejus loco accusator cayet per idoneos fidejussores, & pignora de accusatione prosequenda, usque ad finem Judicij, de injuria, & omni damno refarciendo, expensisque solvendis, si accusator succumbat. *L. 7. §. 1. ff. b. t. L. 3. C. de his, qui accus. non possunt.* Si non præstet cautionem jubetur arrestari ejus persona, & in carcere custodiri; *arg. L. fin. c. b. t.*

3. In libelli conclusione non est necesse petere poenam determinatam, si cur petitur determinata quantitas in libello civili, sed relatione facta de delicto, ipsa Lex poenam concludit, quam moderari non est in arbitrio accusatoris: ideo probato delicto licet dies, quo fuit commissum, vel qualitas in libello expressa non probetur, sequi debet rei condemnatio; quia Judex ex officio potest,

test, supple de defectum libelli, ut iudicium sustineatur: posita accusatione potest iudex accusatum, ut personaliter compareat citare; *arg. c. 1. b. t. in 6.* non solum verbaliter, sed etiam realiter, eum apprehendendo per milites, factores, satellites, aut alios publicos Ministros, quibus credendum, & parendum est, licet nihil de mandato iudicis doceant, si commissionem expressam, se habere afferant. Ut tamen incarcerari possit, debet constare per certa, & sufficientia indicia conjecturas, vel alias probationes de delicto commissio ab accusato. *L. 1. ff. de Custod. reor.* Iudex aliquem temere incarcerans, vel innocentem diutius detinens, cum gravem ei injuriam, & irreparabile damnum inferat in Syndicatu tenetur, & actio injuriarum competit gravato adversus iudicem. *L. 32. ff. de Injur.* Et hinc licet in gravioribus delictis non admittatur fideiussor, siquidem hic ad capitalem, vel corporalem poenam gravem, nequit obligari; in levioribus tamen, quae tantum pecuniaria, vel levi poena corporali puniuntur, debet iudex incarceratum cautione praestita, iudicio fisci, & iudicatum solvi dimittere, alias ei de injuria tenetur. *L. 1. ff. de Custod. reor. Menoch. de Arbitr. cas. 303. num. 3.*

4. Accusator tenetur probare crimen, quod objicit accusato. *c. 2. 2. q. 8.* quod si in probatione deficiat, ut temerarius litigator ad expensas tenetur, & Jure Canonico similis calumniator, praeter poenam talionis, vel aliam extraordinariam, debet agere *Carenam*, seu quadragenam, hoc est jejunium in pane, & aqua 40. diebus, & septem sequentibus annis poenitentiam, sed si accusatus membro mutiletur, per tres quadragesimas, poenitere debet. *c. 8. b. t. & quamvis de Jure Hispano sit admissa poena talionis, in L. 26. tit. 1. p. 7. ibi: E dar al acusador aquella mesma pena, que daría al acusado;* tamen per contrariam consuetudinem est talis poena abrogata; ut notat *Gregorius Lopez in L. 13. tit. 9. p. 4. V. A pena de talion:* & semel inscriptione facta post libelli oblationem, vel litis contestationem non potest accusator ab accusatione desistere, nisi veniam Magistratus impetraverit, iusta de causa; v. g. quia accusatio ex errore processit, quod si desistat ab accusatione criminis privati, sine iudicis, & partis consensu, poena extraordinaria iudicis arbitrio est puniendus; si crimen publicum sit, in-

famiam incurrit, in expensas, & damna condemnatur, & in 5. libras auri fisco applicandas: publice enim interest, accusationem prosequi; si enim vera est, accusatus puniatur, si falsa, ut coarceatur temeritas accusatoris. Hinc etiam mortuo accusatore iudex ex officio causam, prosequi tenetur. *Hevia in Cur. Philip. p. 3. §. 8. ex n. 11.* Accusator potest liberè, & impunè ab accusatione desistere ante libelli oblationem, & tunc ipsi perpetuum imponitur silentium. *c. 14. b. t.* post libelli oblationem potest imò & debet desistere, si advertat, accusatum esse innocentem, vel saltem se non posse crimen obiectum probare; quin & calumniatoris poenam vitabit, si probet ex errore probabili processisse ad accusationem, vel copiam probationis ipsi esse subductam ob testium mortem, absentiam, vel malitiam. Accusatione pendente criminis gravis (secus si leve sit) accusatus ad vindictam (secus ad privatam utilitatem accusantis) non potest promoveri ad dignitatem Ecclesiasticam, vel saecularem. *c. 4. b. t. L. 7. ff. de Muner. nisi accusatio per calumniam, vel animo promotionem impediendi sit imposita: ut sic dolo, & fraudibus obviatur; arg. L. 29. ff. de Liberal. causi.* non tamen prohibetur ei uti dignitatibus, & honoribus, quos jam obtinebat, nam facilius jura conservantur, quam adquiruntur; *arg. L. 8. ff. de His, qui sui.* Accusatione probata ad poenam ordinariam, si jure statuta est, vel arbitriam extraordinariam, si non est statuta, condemnat iudex accusatum. *c. 12. b. t.*

5. Edictum de non accusando est prohibitorium, ac proinde accusare possunt omnes, quibus non prohibetur specialiter. *L. 8. L. 9. L. 10. ff. b. t. c. 14. 2. q. 1.* Prohibentur furiosi, mente capti, impuberes: (majori verò 14. annis de consuetudine permittitur) mulier, servus: infamis, sive infamia juris, sive facti non potest accusare, Jure Canonico attentò. *c. 17. c. 9. 1. licet Jure Civili, solum infamia Juris ab accusando excludat. L. 4. ff. b. t.* Criminosus, & quidem de Jure Canonico, etiam non accusatus: de Jure tamen Civili non repellitur nisi ejus nomen inter reos receptum sit: qui pecunias ad accusandum receperunt; qui duo iudicia habent adversus duos reos subscripta; qui subornati falsum testimonium dixerunt: excommunicatus excommunicatione majori, secus si minor tantum ligatus sit; *arg. c. 7. de Judic. c. 1. de*

Exception. in 6. Inimicus capitalis, vel alias valde infestus. *c. 13. b. t.* cohabitantes cum inimicis. *c. 7. b. t.* Judaeus Paganus, & Hæreticus nequeunt accusare Catholicum. *c. 15. 2. q. 7. nec Laicus Clericum. c. 10. b. t.* Surdus, & mutus à nativitate (secus si ex accidenti, præcipuè si sciunt scribere; *arg. L. 43. ff. de Procurat.*) descendentes, etiam naturales, & spurij nequeunt ascendentes accusare; nec Discipulus Magistrum: nec libertus patronum, vel ejus heredem: nec alumnus educatorem: nec vassallus Dominum: hoc enim est contra gratitudinem ipsi debitam, ipsa natura hoc dicente. *L. 8. ff. b. t. L. 17. C. de His, qui accusar.* Familiaris non potest eum, cujus est familiaris accusare. *L. 20. C. de His, qui accusar.* familiares Episcoporum, etiam Regularium, vel aliorum Praelatorum, ac proinde Monachi, & etiam fratres Laici, vel conversi ad suorum Praelatorum accusationem admittuntur, si agatur de utilitate Ecclesiae, vel Monasterij, & tam accusant, quam accusato ministranda: sunt expensae ad litem, si proprio pecunio careant. *c. 3. c. 5. b. t. Barbof. & Gonz. ibid. & alij com.* Milites, qui in expeditione, & castris sunt non possunt accusare, ne disciplinam militarem deserant: quæ ratio cum esset in militibus ad custodiendam Civitatum deputatis, accusare poterunt: si hoc iudici videatur. *Gonz. in c. 1. b. t. n. 8.* Magistratus accusare non valet, ne ejus potentia accusatus opprimatur; *arg. L. 32. ff. de Inj. Clerici, & Religio.* si non possunt Laicos ad vindictam accusare, etiam si poena sanguinis non timeatur. *c. 6. 2. q. 7.* accusatio enim illaudabilis intentionis genus est. *c. 50. 2. q. 7.* cui non decet Clericum, vel Religiosum immisereri, ad privatæ injuriæ satisfactionem: potest tamen Clericus, vel Religiosus accusare sine timore irregularitatis, etiam si poena sanguinis imponenda sit, dummodo protestetur, se non intendere poenam sanguinis, vel aliam corporalem: alias Laici occasionem ex hoc vexandi Clericos impunè sumerent. In nostra Hispania non potest procedi in causa adulterij, nisi accuset maritus suam uxorem adulteram. *L. 2. tit. 19. lib. 8. R. C.* etiam si adulterium sit mixtum cum incestu; nec maritus potest unum adulterum accusare, quin simul alterum accuset, etiam si absens, dum in vivis sit. *L. 2. tit. 20. lib. 8. R. C. Hev. in Cur. Philip. p. 3. §. 8. n. 2.* omnes prædicti, exceptis furiosis, infantibus, & amebibus, ad

accusandum admittuntur in criminibus læsæ Majestatis, hæresis, falsæ monetae, annonæ fraudatæ, simonia, &c. *L. 7. & 8. ff. ad Leg. Jul. Majest. c. 10. de Hæretic.* vel quando prosequuntur suam, vel suorum injuriam usque ad 6. vel quartum gradum, secundum Jus Canonicum. *L. 12. C. de His, qui accusat. c. 1. & 12. 15. q. 3.* & quando agitur de publica utilitate; *arg. c. 3. c. 5. c. 11. b. t.*

6. Hodie tamen iudex, etiam nullo privato accusante, procedit in quocumque delicto, scilicet ad instantiam procuratorum fiscalium, qui ex officio crimina tenentur deferre; multoque magis procedit iudex, quocumque licet inhabili accusante, nam ejus querela viam aperit iudici ad inquisitionem delicti. Et cum accusatio propriè talis ferè abrogata sit per consuetudinem, in iudicio Ecclesiastico Promotor Fiscalis tenetur ex officio crimina accusare: in Tribunalibus Regijs Supremis etiam sunt Procuratores Fisci, qui Hispanè: *Fiscales* appellantur, *ex tot. tit. 13. lib. 2. R. C.* in alijs Tribunalibus inferioribus creantur hi Promotores Fiscales, prout necessitas exigit. *L. 14. tit. 13. lib. 2. R. C. Hev. in Cur. Philip. p. 3. §. 8. n. 2.* Qui crimen aliquod nequit probare non tenetur, imò nec potest illud accusare, quia se exponeret periculo poenæ calumniatoribus impositæ, & famam proximi laderet, quin Reipublicæ consulere, si probare potest, & non aliter bono Reipublicæ, quam accusatione consuli valet, accusate tenetur, quia bonum commune debet privato præferri: ac proinde etiam cum aliquo damno proprio debet accusare; si verò denuntiatione aequè consultur bono Reipublicæ, potest accusare, etiam si reus nulla labore infamia, sed non tenetur: imò omittere accusationem erit expediens, meliusque erit denuntiare; *arg. L. unic. C. Ut nemo inoit.*

7. Omnes regulariter possunt accusari, nisi excepti: accusari autem nequeunt. 1. Infantes, furiosi, vel amebentes, quia non sunt delicti capaces; etiam si ante furorẽ, delictum capitale commississent. Satis hi cum suo furore puniuntur. *L. 14. ff. de Offic. Praesid. Ebrj* possunt accusari, & puniri, etiam ob delictum in ebrietate commissum; sed poena extraordinaria. Etiam qui dormiens aliquod delictum commissit, si ipsum præviderat, potest accusari, & puniri: secus si non prævidit delictum, dum erat vigilans. *L. 5. tit. 8. p. 7. Hevia in Cur.*

Philip. p. 3. §. 9. num. 5. 2. Minores 25. annis non aliter accusantur, quam Curatore dato, etiam in patria existant potestate. *L. 4. C. de Authorit. presand. Hevia in Cur. Philip. p. 3. §. 9. num. 9. 3.* Papa: qui solum à Deo iudicatur, nisi causa sit hæresis. *c. 6. D. 40. ibi: Hujus culpas redarguere presumit mortaliolum nullus, quia cunctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide devotus.* Nec alij Principes Supremi. 4. Legati Principum, vel alij Magistratus, pendente eorum officio. *L. 12. ff. h. t. 5.* Mortui ante condemnationem, nam morte crimina extinguuntur. *L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majest.* nec transit in hæreses poena delicti, sed suos. tantum tenet Authores. *L. 20. C. 26. ff. de Penis.* Quando quis ante suam mortem, litè cum eo contestata, & condemnatus ad poenam pecuniariam, illius hæres ad eam tenetur. Crimina læsæ Majestatis, hæresis, reputandum (scilicet, si officio publico constitutus pecunias, vel munus accipit, ut suum officium impertiat, vel ut faciat contra illud) & alia crimina similia etiam reis mortuis, cum quibus nihil actum est, exercentur, ut bona fisco applicentur. *L. 20. ff. h. t. L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majest.* Et in nostra Hispania idem est, quando quis se ipsum occidit. *L. 8. tit. 23. lib. 8. R. C.* imò etiam poena corporali puniuntur. Similiter poena corporali ordinaria puniuntur, etiam post mortem, rei læsæ Majestatis Divinæ, vel Humanæ, & famosus latro; & sic hie diebus vidimus in quodam famoso latrone, qui eum fuisset occisus à satellitibus missis ad ejus apprehensionem, postea ejus cadaver fuit à carnifice in patibulo suspensum. 6. Post lapsum temporis, quo accusationi præscribitur, non potest quis accusari, nec Judex debet accusationem admittit, imò repellere, si forte post lapsum temporis intendatur, etiam si tunc confiteatur delictum, vel alio modo fiat notorium. *Farinac. Prax. Crim. q. 10. n. 14.* hodie quoad vindictam publicam præscriptio non attenditur. De quo vid. *Hevia in Cur. Philip. part. 3. §. 14. in fin. 7.* Si absentes acculentur de crimine, quod mereatur poenam corporalem, vel condemnationem in metallis, vel aliam relegatione majorem, eorum bona, à Judice annotantur, hoc est obignantur, seu arrestantur. *Hispanè: Embargo de bienes.* Si non compareat intra annum, bona fisco applicantur, & ei nulla alia poena infertur. *L. 5. ff. de Requir. vel absent.*

quia nullus debet inauditus condemnari.

8. Quando verò poena infligenda est solum pecuniaria, vel infamiae, vel relegationis citatur à Judice ad comprehendendum; quod si legitime citatus non compareat, & non possit realiter citari, seu corporaliter apprehendi, usque ad sententiam perducitur iudicium in absentia, & contumacia, usque ad relegationem. Hodie in quocumque crimine non attenditur, nec expectato anno, proceditur contra absentem contumacem, quod si ante sententiam compareat, auditur, & acta præcedentia tantum vim simplicis querelæ habent: si post sententiam apprehendatur, & sententia executioni mandatur. In nostra Hispania varij termini ad procedendum tunc conceduntur. Si ad primum non compareat, imponitur poena, quæ dicitur *del desprèz*, si ad secundum terminum compareat, debet audiri, sed prius solvere tenetur poenam *del desprèz*, & expensas. Si non compareat, & delictum meretur poenam capitalem imponitur ipsi poena, quæ dicitur *del homicillo*. Si ad 3. terminum compareat auditur, sed prædictis poenis, & expensis prius solutis. Si non compareat, textitur ordo judiciarius, usque ad sententiam definitivam, quod si intra annum non compareat, imponitur poena pecuniaria, quæ est applicanda fisco, vel parti, & in his postea non auditur, semper tamen, quoad poenam corporalem auditur. *L. fin. tit. 10. lib. 4. R. C. 8.* Qui de uno crimine accusatus ab eo est absolutus, vel condemnatus per sententiam definitivam, nequit de eodem crimine, etiam ab alio accusatore iterum accusari, quia obstat exceptio rei judicatae, nec de eodem delicto debet sapius inquiri, alias nunquam reo esset sua innocentia securâ.

9. Tamen potest iterum accusari. 1. Qui absolutus est in foro conscientie tantum, etiam publica poenitentia imposita: hic enim potest in foro externo accusari. 2. Qui tantum absolutus est ab observatione Judicij, potest ab alio, non verò à primo accusatore, saltem de Jure Canonico accusari. 3. Qui per transactionem vitavit accusationem, licet non possit à primo accusatore, potest ab alio accusari. 4. Si secundus accusator suam, vel suorum injuriam prosequatur, & juret primam accusationem ignorasse. 5. Si prima accusatio per collusionem fuit facta, & hoc à secundo accusatore, saltem per indicia probetur. 6. Si crimen sit mixti

fori. 7. Si accusatio civiliter tantum ad interesse privatum est posita. 8. Si reus fuit absolutus, vel condemnatus opposita accusatione, non in vim accusationis, sed tantum in vim exceptionis ad excludendum aliquem à testificando; v.g. & sub his limitationibus intelligitur illud: *Quod res inter alios acta alijs non præjudicat. c. 25. de Sent. & re judicata. L. 1. C. 2. C. Quibus res judicata.* Quando non specialiter plurium interest, Judex ex omnibus accusatoribus unum eligeret, dignitate, moribus, & ætate digniorem, ut accusationem prosequatur. *L. 16. ff. h. t.* Si plurium interest delictum puniri, omnes possunt accusare, præfertur tamen in accusatione ille, qui in accusando prævenit, quod si simul concurrunt, Judex unum eligeret dignitate, moribus, & ætate digniorem, qui meliori intentione accusare credatur, ut accusationem possit prosequi. *L. 16. ff. h. t. L. 13. tit. 1. p. 7.* si inter accusatores invenitur aliquis, qui suam, vel suorum injuriam prosequatur, hic præfertur cæteris, ita ut solus hic admittatur, cæteris exclusis, non solum ab accusando, sed etiam à testificando. Si concurrant plures consanguinei ad prosequendam suorum injuriam, propinquior præfertur, & quidem uxor defuncti omnibus, etiam filijs ipsius defuncti, præfertur ad accusandam mortem mariti: quod si electus ad accusandum remittat injuriam, ab omnibus remissa censetur. *Hevia in Cur. Philip. p. 3. §. 8. n. 8.* Accusatio, quoad privatum interesse cessat prescriptione, & transactione; secus quoad vindictam publicam: attamen non imponitur poena mortis, si à parte offensa remittatur injuria, vel pretio, vel gratis: nisi adeo grave sit delictum, quod non aliter possit Reipublicæ offensæ satisfieri, quam morte delinquentis. *L. 23. tit. 1. p. 7. & ibid. Greg. Lop. Aaton. Gon. 3. Var. c. 3. ex. n. 55. Hev. in Cur. Philip. p. 3. §. 9. n. 10.* mortuo accusato cessat accusatio, quoad poenam corporis afflictivam. *L. 1. C. seqq. C. Si reus, vel accusator,* quoad dampnum parti illatum non cessat, sed transit ad hæreses; quoad poenam pecuniariam, si sententia est lata, transit ad hæreses, secus si adhuc lata non est sententia, quamvis lis sit cum defuncto contestata. *L. 20. ff. h. t. vel si à sententia fuit appellatum. Hevia in Cur. Philip. p. 3. §. 9. n. 12.* In criminibus læsæ Majestatis, hæresis, &c. contra hæreses proceditur, ut bona fisco applicentur: quam-

vis lis non fit cum delinquente contestata. *L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majest. Hev. in Cur. p. 3. §. 9. n. 13.*

10. Cum maxime Reipublicæ expediat, ne delicta maneant impunita, & sapere desint, qui crimina accusent: idcirco stabilita est inquisitio, qua Judex ex officio procedit ad probationem, & punitionem delicti, quod fama, vel clamor ad aures Judicis detulit, & vicem accusatoris subeunt. *c. 24. b. t. L. 13. ff. de Offic. Præsid.* Est ergo inquisitio indagatio criminis, vel criminosis legitime per Judicem facta. *L. 1. tit. 1. p. 3. ibi: Pesquisa en romance, tanto quere decir en latin, como inquisitio, è por ella se sabe la verdad de las cosas mal fechas.* Inquisitio alia est simpliciter generalis, seu generalissima, in qua scilicet, nec persona aliqua, nec delictum expressis, solum generaliter ex mero officio inquiritur, an in illo loco, vel Dicecesi aliqua crimina committantur, ut fit in visitationibus. *c. 1. de Offic. Ordin. cap. 25. b. t. in c. L. 13. ff. de Offic. Præsid. Gonz. in cap. 21. h. t. n. 10.* & hæc præparat viam ad inquisitionem specialem; nam si ex ea indicia, & probationes emergant, quibus sitent præsumptivè apparent delictum, & ejus Author, loco diffamationis succedunt, ut inquisitio specialis instituitur. In nostra Hispania hæc inquisitio, quæ dicitur *Hispanè: Vista*, non permittitur, nisi de mandato Regis fiat. *L. 2. tit. 17. p. 3. L. 3. L. 4. tit. 1. lib. 8. R. C.* alia inquisitio est specialis, quando scilicet Judex de crimine certo, & certa persona inquirat: an ipsa illud crimen commiserit. *L. 7. C. b. t. L. 1. tit. 17. p. 3. Alia est mixta, quando scilicet nulla certa persona expressa, sed expresso certo crimine; v. g. homicidio, vel furto, inquiritur, quoniam sit illius author è vel quando nullo expresso crimine, expressa tamen persona inquiratur, an talis aliqua crimina commiserit.*

11. Judex potest inquisitionem specialem tribus modis instituire. 1. Ex mero officio, sine accusatione, querela, vel denuntiatione præcedente, & tunc non requiritur, quod Judex super fama recipiat probationem, cum de ea sibi constet, nec fit contestatio litis, & testes etiam post publicatas attestaciones recipi possunt; nam tunc cessat subornationis timor, cum semper Judici nota sint dicta testium. 2. Ad denuntiationem Fiscalis. 3. Ad cuiusvis privati querelam, qui solum eam Judici proponit, ut procedat ad

inquisitionem non tamen vult stare in iudicio tanquam accusator, & tunc debet fama probari, & super ea probationes recipi, & sit litis contestatio eum denun-
tiantem. *c. 15. de Purgat. Canon.* nec recipi possunt testes post publicatas arrestationes. De levioribus delictis, quorum poena est pecuniaria, vel carceris, quae ad bassam jurisdictionem dicuntur pertinere, non tenetur Judex inquirere, sed sapius praestat dissimulare. Delicta vero magna, & scandalosa non sunt dissimulanda, sed potius de eis inquirere debet Judex, nam per illa Reipublicae turbatur pax, & tranquillitas: talia sunt, quae sunt digna ultimo supplicio, vel mutilatione, vel fustigatione, & ad altam jurisdictionem dicuntur pertinere; *arg. c. 21. b. t. l. 6. ff. eod.* Judex tantum, potest inquirere, quando habet jurisdictionem criminalem in delictum: & delinquens ipsi subiectus est ratione causae, domiciliij, vel loci delicti: hinc saecularis in Ecclesiasticis nequit inquirere. Ad inquisitionem generalissimam non requiritur delicti fama. *L. 1. tit. 17. p. 3. l. 3. tit. 1. lib. 8. R. C. & constat ex Trident. sess. 7. cap. 8. & sess. 21. de Ref. cap. 8.* ubi Episcopi, quotannis Dioecesim visitare, & inquisitionem facere obligantur, quamvis nulla fama de delictis commissis, praecedente, & similiter sit in Religionibus: quia cum de nullo in particulari fiat inquisitio, nulli sit injuria: & hac ratione nec praerquiritur infamia, cum sit inquisitio mixta, quando nulla persona expressa inquiritur, quis sit author delicti, sufficit enim verisimilis, seu rationabilis delictis suspicio, multoque minus requiritur infamia alicujus personae, nam sine ea generaliter potest inquiri in authorem delicti: sed Judex non debet testes interrogare in inquisitione generali, an Titius; v. g. commiserit furtum? nam hoc magis suggerentis, quam inquiringis esse videtur. *L. 1. §. 21. ff. de Quaesit.* Quando infamia personae, vel indicia sufficientia non dantur, non tenetur testis manifestare Judici, etiam sub juramento interroganti, authorem criminis occultum: quia non habet jus interrogandi de reis occultis, & a fortiori reus occultus a Judice interrogatus non tenetur se ipsum prodere. Si crimen adhuc esset patrandum, vel continuandum, vel in tertij grave damnum cederet, & aliter non posset declinari, debet testis authorem manifestare. Quando legitima praecedunt indicia, non solum

testes, sed & ipse inquisitus debent veritatem Judici aperire.

12 Quando inquiritur de persona certa; v. g. an Titius sit reus, delicti perpetrati, debet praecedere infamia. *c. 19. c. 21. c. 24. b. t. c. 2. eod. in 6. ita,* ut rumor de tali crimine, & de ejus authore sit sparsus per majorem partem viciniae loci, vel communitatis, ubi sit inquisitio, & non semel, sed saepius ad aures Judicis pervenerit, praecipue si debeat institui inquisitio contra Praelatum Ecclesiasticum, quia ejus dignitas, & status est sublimior, & quia Praelati, quasi signum sunt positi ad sagittam, *c. 24. b. t. & quidem rumor originem trahere debet non à malevolis, vel maledicis, sed ab honestis, & fidedignis personis; nec sufficit, quod aliquis secreto juret, se vidisse talem hominem delictum commississe, nam Judex non procedit ad criminis publicam inquisitionem, nisi ex publica scientia, & talis non est, quando infamia aliqua, & clamorosa insinuat non praecedit. *Clar. Barb. Genz. in c. 21. b. t. & solum potest Judex interrogare de delicto, de quo reus antecesserit infamatus, non vero de alijs delictis, de quibus reus non est diffamatus, nisi cum delicto principali sint connexa; nec potest de socio occulto interrogare, nisi tale sit delictum, quod sine socio nequeat fieri; vel si cum socijs factum esse dicatur, vel quando est exceptum, vel in Reipublicae damnum cedit: & processus sine infamia, vel alijs indicijs praecedentibus institutus nullus est. c. 21. c. 24. b. t. Nisi reus cum esset praesens non reclamasset: nam tunc processum approbare, & juri suo renuntiare creditur. c. fin. b. t. in 6. *Clar. §. fin. q. 6. n. 9. Farin. q. 9. n. 12.* Non tamen requiritur diffamatio. 1. In criminibus laesae Majestatis, haereticis, apostasias, & alijs in grave damnum Reipublicae; imò, & privati tendentibus: nam in his sufficit suspicio non levis. *Barb. in c. 24. b. t. 2.* Si adversus delinquentem adint indicia criminis valde propinqua; v. g. si res furtiva apud ipsum inveniatur, multoque magis, quando crimen, de quo inquiritur, est connexum cum alio, de quo est convictus, vel diffamatus; v. g. si aliquis sit convictus de adulterio, potest inquiri, an ipse sit author homicidij mariti in lecto adulterae occisi: secus si delicta non sunt connexa: nam etiam diffamatus de uno retinet jus ad famam respectu alterius. 2. Quando Judex ad inquisitionem procedit**

ad

ad denuntiationem alterius, praerterim Officialis publici. *L. 7. C. b. t.* vel quando venit in notitiam alicujus rei per inquisitionem generalem: etiam si testis maleficesset revelando delinquentem non diffamatum. *Barb. in c. 24. b. t. 4.* Quando inquisitus cum esset praesens non reclamavit, nec contradixit: nam tacendo creditur suo jure renuntiare, ac proinde processus contra ipsum formatus valet. *c. fin. b. t. in 6.* vel si reus contumaciter absit, quia pro praesente habetur. 5. Quando inquisitio non ad punitionem tendit, sed solum ut corrigatur delinquens, vel damnum vitetur; v. g. si inquiratur de vita, & moribus promovendi ad ordines, vel praelaturam, ne promoveatur indignus.

13 Ut Judex ad inquisitionem specialem, possit procedere necesse est, quod constet prius de corpore delicti, hoc est delictum verè esse commissum. *L. 1. §. 24. l. 5. §. 2. ff. ad S. C. Silaniam.* Nec enim sufficit ut quis condemnatur, quod ipse reus fateatur delictum, si hoc esse commissum non constet: nam nullus est Dominus vitae suae, & suorum membrorum. *L. 13. ff. ad Leg. Aquilianam.* Inter delicta, quaedam sunt facti permanentis, quae post se vestigia relinquunt, ut homicidium, falsatio monetae, incendium, &c. & de his debet Judici constare per ocularem inspectionem cadaveris, monetae falsae, aedium combustorum, &c. nisi forte non sit manifestabile, quia cadaver in mare projectum esse dicatur. Si de corpore delicti constet; v. g. de morte alicujus, dubitetur tamen, an vulnere, vel veneno, vel fato proprio contigerit, debet cadaver per Judicem, Medicos, vel Chirurgos inspicere, & etiam si jam sit sepultum effoditur praecedente Ordinarij licentia. Alia sunt delicta facti transeuntis, quae post se vestigia non relinquunt, ut blasphemia, &c. & in his sufficit si Judici per conjecturas, & praesumptiones de illis constet, cum corpus delicti nequeat certo investigari. *Farinae. q. 2. n. 4. & 13. Guac. de Defens. reor. & alij com.* Deinde inquisitio debet continere circumstantias delicti: praecipue loci, ac temporis, anni scilicet, & mensis; *arg. l. 3. ff. b. t.* nisi delictum habeat tractum successivum, vel tantum tempus post ejus patratiorem sit elapsum, ut non sit facile testes temporis recordari. Capitula, seu puncta inquisitionis, & nomina testium debent inquisito tradi, ut in ea opponen-

do suas legitimas exceptiones se possit defendere. *c. 19. c. 21. c. 24. b. t.* Si reus contra quem inquiritur sit jam de eo delicto absolutus, vel actio criminalis praescripta, non potest contra eum inquiri: debetque esse praesens, vel si absens sit, debet esse citatus in contumacia, hoc tamen praxi curiarum non servatur. *Clar.* Si reus inquisitus sit legitime convictus, vel confessus, poniendus est a Judice, Si nec convictus, nec confessus, desertur ipsi juramentum purgationis: quod si noluerit subire, pro confessio habetur. *L. 2. §. 6. & 7. C. de Jur. jur. propter calumniam.* quod si praestiterit, etiam ab expensis absolvitur.

14 Est, & alia inquisitio, quae dicitur *severa*, seu *durior*, scilicet *tortura*: ad quam non est deveniendum, quoties reus per testes de visu, vel alias plene est convictus, etiam si renitens sit, & neget delictum: nam ad remedium extraordinarium, quale est tortura, non est deveniendum, nisi deficiente remedio ordinario probationis legitime. *L. 8. l. 9. ff. de Quaesit.* Quando verò deest probatio sufficiens, adiunt tamen indicia criminis urgentia certa, & conclusiva, ita ut solum rei confessio deesse videatur, ad torturam procedendam est, & non aliter. *L. 1. §. 1. l. 18. §. 1. ff. de Quaesit.* Haec ergo juxta sexus, aetatis, virium, & indiciorum circumstantias ita temperanda est, ut reus, vel innocentiae, vel supplicio salvus maneat. *L. 7. ff. de Quaesit.* In ipsa tortura interrogandus est reus solum de delicto, de quo est suspectus, non de alio etiam connexo, & à Tabellione debent notari instrumenta, gradus, diuturnitas torturae, responsiones rei, gellus, lamentationes, & aliae circumstantiae. Si reus constanter neget delictum in tortura, quin corpus, vel animus Magica, vel alia arte adversus tormenta praevenerit absolvitur, & à carcere liberatur, cum per torturam purgasse censetur indicia, quantumvis urgentia, nec ad torturam revocatur, nisi nova indicia insurgant. *L. 18. §. 1. ff. de Quaesit.* Si verò delictum plane fateatur cum suis circumstantijs temporis, & loci, & extra locum torturae alio die confessionem ratificaverit, condemnatur; si neget extra torturam, rursus torquetur, & si tunc neget absolvitur; si confiteatur & postea extra torturam neget, tertio torquetur, si ibi fateatur, & postea extra torturam neget, poena extraordinaria punitur. De quibus satis clare *L. 4. tit.*

tit. 30 p. 7. & ibid. Gregor. Lop. Hev. in Cur. Philip. p. 3. §. 16. A tortura eximuntur Magistratus Majores. L. 11. C. de Question. L. 10. C. de Dignit. Nobiles; arg. L. in C. de Quæstr. Dignit. Militis. L. 8. C. de Question. Doctores, quippe nobiles sunt; arg. L. 2. §. fin. L. 4. ff. de Exensit. & etiam privilegio militum gaudent; arg. L. 14. C. de Advocat. divers. judiciorum. In crimine tamen lætæ Majestatis, hæresis, proditiōnis, simoniæ, & alijs valde enormibus neminem à tortura eximit conditio, vel status. Deinde, ob defectum animi, vel corporis non sunt torquendi furiosi. L. 3. §. 11. ff. de S. C. Silanian. Impuberes. L. 1. §. 33. ff. eod. Senes decrepiti. L. 3. §. 7. ff. eod. Valetudinarij, qui in periculo vitæ versantur; arg. L. 7. ff. de Quæstion. Mulieres prægnantes. L. 3. ff. de Pœnis. Surdi, & muti simul à natura, vel ex accidenti, si ignorent litteras. L. 3. §. 8. & 10. ff. de S. C. Silan. Delictum per viam inquisitionis probatum punitur pœna ordinaria, non solum de Juri Civili. L. 8. ff. de Publ. judic. Sed etiam de Jure Canonico, ut contra Felin. & alios tenent Barbof. Gonz. in c. 21. b. r. n. 6. & alij. Ex c. 2. de Confess. c. fin. de Celebr. Missar. præcipue hoc consuetudine, quæ est optima legum interpres, probante. Aliquando permittitur, pœnam ordinariam moderari à Judice attentis personæ, & delicti qualitatibus, alijsque circumstantijs, ut in c. 21. b. r. & ibid. Gonz.

15. Quando inquiritur in Prælatos, vel Subditos Regulares juris ordo non est observandus ad unguem, scilicet, quoad subtilitatem, seu solemnitatem juris, sed solum quoad veritatis probationem; arg. Cl. 2. de V. S. In nostra Hispania Proreges, Gubernatores, & alij Magistratus, finito eorum officio ad Syndicatum tenentur. Hispani: Residencia. Ubi fit inquisitio, tam generalis, quam specialis, tam publica, quam secreta de modo procedendi ipsorum, & an servaverint Leges, vel aliquid in eas commiserint, & quilibet de populo potest petere, quicquid ad suum interesse spectare judicet. De quo. Tot. tit. 17. p. 3. Hevia in Cur. Philip. p. 4.

16. Denuntiatio in genere, est delatio, seu manifestatio criminis facta superiori sine solemnitate. L. 27. tit. 1. p. 7. Alia est judicialis, extrajudicialis alia: Judicialis, vel est Civilis, vel Canonica: extrajudicialis, etiam dicitur Evangelica. Judicialis ergo est delicti manifestatio apud

competentem Judicem, sine eo quod denuntians se ad probationem adstringat. L. 27. tit. 1. p. 7. cum concordantibus. Si solum delictum sine delinquente deferatur, denuntiatio generalis dicitur, si delinquens deferatur, dicitur denuntiatio specialis, si fiat Superiori Ecclesiastico, dicitur Canonica, si Judici Seculari Civilis dicitur: Et cum hæc, sive fiat à publicis Ministris, qui Fiscales dicuntur, sive fiat ab alijs personis privatis, successerit loco accusationis, hinc est, quod debet fieri in scriptis, expressis nominibus denuntiantis, & denuntiati, & etiam delicto cum circumstantijs loci, & temporis. Quando crimen vergit in præjudicium communitatis, vel tertij, si alias non potest impediri, deferri debet Superiori à quocumque illud sciat extra confessionem: etiam si nequeat probari, nam tunc denuntiatio non fit ad punitionem delinquentis, sed ad vitandum damnum Reipublicæ, vel tertij, quod præponderat bono particulari delinquentis. c. 37. 7. q. 1. arg. c. 12. de Foro Compet. L. 38. ff. de Pœnis. Sanchez. de Matr. lib. 3. D. 13. Si peccatum sit ita occultum, ut nequeat probari, nec vergat in damnum Reipublicæ, vel tertij non debet denuntiari, quia cum judicialis denuntiatio, tendat ad inferendam vindictam publicam, publico judicio, & hoc sine legitima probatione nequeat fieri, esset inutilis denuntiatio, & tantum famam denuntiati læderet; & hinc tali casu nequit Juxta denuntiationem recipere. L. 8. & fin. C. de Calumniator. possunt denuntiarj crimina præterita, emendata, manifesta, & occulta, si possint probari, etiam, quando nulla delinquentis infamia præcessit, quia denuntians subit vices acculatoris ad processum instituendum; licet non obligetur ad probandum. c. 2. & 24. b. r. L. 27. tit. 1. p. 7. ibi: Non son tenados de probar aquello que dicen, & præcipue in crimine hæresis tenetur quis illud Inquisitoribus denuntiare, & quidem nulla facta monitione, nec re communicata superiori Ordinis, si reus sit Religiosus, & etiam si delictum nequeat probari, ut constat ex Constit. Alexand. VII. licet alias, an. 1660. qui postea hanc propositionem, quæ est 5. damnavit: Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum non teneris denuntiare, si probare non possis, & ibidem notant Expositores, quod etiam si quis sciat, respiciisse, tenetur, illum denuntiare, & etiam si tantum evidentiâ morali hoc sciat, imò etiam si

fin-

fundamenta non sint adeo gravia, tenetur quis denuntiare: nam S. Tribunali rectissimum, & secretissimum est, & quid faciendum sit, prudenter arbitrabitur.

17. Etiam est obligatio gravis denuntiandi Inquisitoribus, vel Ordinarijs, ubi non sunt Inquisitores, illum Sacerdotem, qui in confessione, vel immediate ante, vel immediate post ipsam confessionem, vel occasione, vel quomodocumque prætextu confessionis, aut quamvis confessio secuta non sit, in confessionali, aliove loco, ubi confessiones audiri solent, sollicit, sive foeminam, sive maiculum, ad aliquod peccatum carnis secum, vel cum alio perpetrandum, aut si ibidem cum aliquo habuerit illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus. Sic post alios Pontifices, severissimè, & sub excommunicatione late sententiæ statuit Greg. XV. in Bull. 34. Univerfo Domini gregis. Et Alex. VII. damnavit has propositiones. 6. Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit penitentibus chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicit esse in confessione, ac proinde non est denuntiandus. 7. Modus evadendi obligationem denuntiandi sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque honore denuntiandi. Mulier sollicitans confessarium non est denuntianda, nec Laici confessionem audientes comprehenduntur, nisi ratione simulati Sacerdotij, si absolutionem impenderent. Episcopi electi nondum consecrati in hoc edicto comprehenduntur, secus si consecrati sint; possent tamen Inquisitores recipere restium depositiones remittendas Pontifici; imò, & Episcopum destinare, si timeretur fuga. Foemina tenetur denuntiare, etiam si ipsa in sollicitationem consensisset; sed non tenetur suum consensum detegere, nec de hoc ab Inquisitoribus interrogatur, imò, & si detegat, non scribitur in processu, ita constat ex Decreto Inquisitoris Generalis Hispaniæ, ann. 1713. Qui audivit, aliquem confessarium sollicitare, tenetur eum juxta notitiam qualitatem Inquisitoribus denuntiare. Item denuntiandus est confessarius, si penitentem osculetur, turpiter tangat, premat pedem, si velliet foeminam, vel tangat mamillas, vel concubinam objurget. Hispani: Pida zelos. Vel si immediate post confessionem ducat puerum ad cubiculum, ut tradat ei Chyroglyphum confessionis, & ibi

cum ad inhonestam provocet. In nostra Hispania hoc delictum debet denuntiarj Inquisitoribus, ut constat ex Editto Generali S. Inquisit. n. 9. Denique confessarius debet penitentem admonere de obligatione denuntiandi, & quicumque, aliquid ex criminibus S. Inquisitionis Tribunali reservatis sciat, tenetur illud Inquisitoribus denuntiare, ut constat ex Editto Generali. Inquisit. n. 21. O que algunas personas, saltando à lo que son obligadas, han dexado de manifestar al Santo Oficio algunas de las cosas referidas, & han persuadido à otras, que no lo manifesten.

18. Denuntiatio Evangelica, seu correctio fraterna, est illa, qua frater corrigitur, quando peccatum est occultum; sed ita ut saltem per duos testes valeat probari: per illam tamen non corrigitur quis ad pœnam, sed ut emendetur, & respiciat, debetque fieri juxta modum in Evangelio à Christo D. traditum. Matth. 18. v. 15. ibi: Si peccaverit in te (id est contra te, ut privatum, vel coram te) frater tuus, vade, & corripue eum inter te, & ipsum solum: si te audiverit (id est si emendetur) lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audiverit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium, stet omne verbum: Quod si non audiverit eos, dic Ecclesiæ: (id est superiori, ut delinquentem tanquam pater corrigat) omnes possunt hoc modo denuntiare, etiam, qui fecit juramentum de non denuntiando, quia tale juramentum ut perniciosum, non debet servari. c. 25. de Jur. jur. Imò ad hanc denuntiationem obligantur præcipue illi, ad quos ratione officij denuntiare spectat. c. 35. 23. q. 4.

19. Debet tamen præcedere monitio privata: deinde coram uno, vel duobus testibus reus debet moneri; quod si non sufficiat ad emendationem, deferri debet ad superiorem, ut tanquam pater corrigat. Et quidem prædictus ordo non de consilio, ut docuit Gloss. in c. 19. 2. q. 1. sed est de præcepto Divino. c. 13. de Judic. c. 31. de Simon. c. 12. de Hæretic. & naturali: si quidem natura dicit, proximum esse corrigendum, quam minimò ipsius damno, & famæ præjudicio, fieri possit. D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. Saar. de Relig. tom. 4. L. 10. c. 7. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 3. & alij Doctores communiter. Non debet talis ordo servari, sed immediate potest crimen superiori deferri. 1. Quando delictum, etiam occultum, est valde perniciosum, & ceditque in grave

S

Rei-

Reipublica, vel tertij damnum, ut hæresis, conspiratio, proditio, &c. 2. Si publicum, & notorium est; nam *corripienda sunt coram omnibus, que peccantur coram omnibus. c. 19. 2. q. 1. 3.* Si admonitio privata denuntiati gravola, vel ipsi delinquenti non censetur profutura; nam ad inutilia, vel damnosa non datur obligatio. *c. 4. de Pœnit. D. 7. si scirem non tibi prodesse, (ait D. Aug.) non te admonerem, non te tererem. 4.* Quando superior præcipit, sibi immediatè delictum deferri sine communicatione cum alio, ut solent Inquisitores facere. Si denuntians certo sciat, delictum comprehendit in præcepto, vel edicto, non potest illud alteri communicare; si tamen sciat delictum, esse commissum: ignoret tamen, an in edicto comprehendatur, non solum confessorium, sed & alium virum doctum, potest consulere. 5. Si quis in particulari, vel in communi, vel statuto Religionis renuntiavit huic ordini. Sic contra *Lorcam*; & alios tenent *Suarez de Relig. tom. 4. L. 10. c. 7. n. 28. Sanchez in Decal. L. 6. cap. 18. n. 43.* nam quilibet est Dominus suæ famæ; & honoris *D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3.* ac proinde illi ex fine honesto renuntiare valet; *arg. c. 6. de Privileg. & sic ad majorem spiritualem profectum, ad humilitatem propriam, ad majorem securitatem à relapsum, in Societate, quilibet est contentus, ut sui defectus, etiam occulti immediatè superiori, tanquam patri deferantur à quocumque eos extra confessionem cognoscantur, cujus statutum à Sum. Pontificibus approbatum est. Quando delinquens certo est emendatus, non est necessaria, nec fieri potest superiori denuntiatio, cum jam sit ejus finis obtentus. *Sanchez in Decal. lib. 6. cap. 18. cum alijs.* Si verò dubitetur de emendatione, vel timeatur relapsus, & delictum cedat in damnum Reipublicæ, vel tertij debet deferri superiori, nam jus Reipublicæ, vel tertij præponderat famæ privati delinquentis. Si verò in delinquentis tantum detrimentum vergat, & ipse huic ordini, & suæ famæ renuntiavit, potest immediatè deferri superiori; secus si delinques non renuntiavit: nam non debet privati jure certo, quod habet ad suam famam ob causam dubiam. *Sanchez in Decal. L. 6. cap. 18.* Superior, cui deferretur delictum occultum sui subditi, & in nullius præjudicium cedens non potest judicialitè contra eum procedere: potest tamen in occulto poenitentiam ei in-*

jungere, à loco, vel occasione remove-re; sine ejus tamen infamia, nec publicatione delicti: licet possit cum aliquibus de remedio adhibendo tractare, eoque consulere. Si tamen delictum est publicum, vel in præjudicium tertij cedat, licet sit occultum, potest Judex, vel superior denuntiati præcipere, ut relicta fraterna denuntiatione intendat judicalem, cum bonum commune, & tertij innocentis præpenderet bono particulari delinquentis.

20. Aliter, ac hucusque dictum est, proceditur in delictis notorijs, & quando reus inflagranti apprehenditur. Delictum notorium est, quod ita certum in jure, vel ex factò suo habetur, ut discussione amplius non indigeat, nec ulla tergiversatione celari valeat. *c. 17. 2. q. 1. c. 3. de Testibus cogend.* Aliud est notorium notorietate juris, cujus scilicet notorietas oritur à jure, vel habetur in judicio, vel per judiciale confessionem spontaneam, non revocam. *c. 7. c. fin. de Cohabitat. Cleric. c. 24. de V. S.* vel per sententiam criminis condemnatoriam, vel declaratoriam, qua in rem judicatam transijt, siquidem hæc per veritatem habetur. *L. 207. ff. de Reg. jur.* vel per probationes in judicio legitime factas, sive testium, sive instrumentorum, secuta jam conclusione in illa causa. *L. fin. C. de Probation.* Aliud est notorium notorietate facti, quod ita scilicet in conspectu populi, vel majoris ejus partis, vel multitudinis juxta arbitrium Judicis, factum est, ut nulla possit tergiversatione celari, vel negari valeat. *L. fin. C. de Prob. c. fin. de Cohabitat. Cleric.* Aliquando publicum, & manifestum cum notorio confunduntur. *c. 24. de V. S.* Sed publicum proprie est quasi genus ad notorium, manifestum; & famosum habetque tres gradus, aliquando dicitur id, quod nullomodo potest celari, & sic cum notorio coincidit. Aliquando sumitur pro eo, de quo jam existit fama. Aliquando pro eo, quod in judicio per duos testes probari valet. Manifestum est illud, quod est publicè, & famosè notum ex certa scientia, & certis auctoribus. Famosum, quod notum est ex fama; vel ex rumore; sed cum fama non certam scientiam, sed solum suspicionem requirat, & rumor non exigat certos auctores, potest quod famosum est, simul, & falsum esse. Occultum dicitur, quod non ita certum est, vel quatenus nullomodo probari potest, ut

de Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus. 139

actus internus, & est simpliciter occultum, & solum cum difficultate probari potest, ut adulterium, conspiratio, & alia delicta, que solent in occulto perpetrari, & dicitur quasi occultum. 21. Licet in judicio civili notorietas, non excuset ab observacione ordinis judicialis, nam tunc Judex regularitè non supplet vires actoris. *L. 4. §. 8. ff. de Damn. infect.* In judicio tamen criminali non debet Judex observare talem ordinem, quando delictum est notorium. *c. 15. c. 16. 2. q. 1. c. 21. de Jur. jur.* Hinc in notorijs non est necessaria accusatio, vel denuntiatio, quia *evidentia patris sceleris non iugiet clamore accusatoris*, ait *D. August. in c. 9. h. t.* ipsaque delictum manifestat. *c. fin. de Cohabit. Cler.* Nec requiritur libellus, contestatio litis, juramentum calumnie, nec alie solemnitates, que spectant ad ordinationem Judicij, etiam contra absentem agatur. *Gom. lib. 3. Var. cap. 1. Gonz. in c. 9. h. t.* Citatio tamen, cum sit Juris Naturalis, ad rei defensionem pertinet, non est præmittenda, semper ac aliqua reo potest competere, vel tamen est dubium, an possit competere exceptio, vel defensio: ad sententiam tamen semper citatur reus, etiam in notorijs. Si tamen certum, & notorium est delictum, & certum est, nullam reo defensionem competere, non est necessaria citatio, siquidem quod produceret effectum, præcipue quando periculum est in mora: conveniens tamen semper erit reum citare: nec in notorijs est necessaria solemnis sententia Judicis in scriptis prolata. *Gom. lib. 3. Var. cap. 1. n. 45.* Ied consultius est judicem, delictum esse notorium pronuntiare, facta probatione per tot testes quot tunc haberi possint, qui non solum de delicto, sed de ejus notorietate deponant. *c. 15. de Purgat. Canon.* cum multa dicantur notoria, que notoria non sunt. *c. 14. de Appellat. Gonz. in c. 9. h. t. n. 5.* Nec reulatio Judicis tanquam suspecti admittitur, quando poena statuta est in jure, vel per consuetudinem. *c. 24. de Appellat.* admittitur tamen, si arbitrarie sit, nam in ejus taxatione potest Judex excedere. *Farin. n. 130. Gomez n. 46.* Nec appellatio admittitur, quando in delinquentem, tanquam notorium criminis reum profertur sententia; sed ea non obstante, sententia executioni mandatur. *c. 5. §. 1. de Appellat.* si notorietas delicti non exprimitur, est locus appellationi: nam tunc potest reus ap-

pellare contra defectum probationis notorietatis: Judici enim non tantum constare debet de notorietate delicti in ratione facti, sed etiam in ratione delicti, hoc est non tantum debet esse Judici notorium homicidium; v. g. esse commissum, sed esse commissum dolo, vel culpa; alias tergiversationi locus datur, quatenus, vel casu, vel ad defensionem factum esse, potest probari. *c. 8. de Cohabit. Cleric.* Et cum factum secundum suam naturam ponderetur. *L. 1. C. ad Leg. Cornel. de Sicar.* factum, quod natura sua maleficium arguit; v. g. homicidium, si notorium est in ratione facti, etiam est notorium in ratione delicti, si non opponatur exceptio, que ejus malitiam tollat. Factum verò, quod sua natura est bonum, vel indifferens non præsumitur delictum, nisi notorie circumstantie in factum ipsum malitiam inducant. *Clar. §. fin. q. 9. n. 3.*

22. Notorium est delictum, si Judex pro Tribunali sedens, vel alias actus jurisdictionem exercens videat aliquem delinquere, seu apprehendat inflagranti crimine, ut solet dici: nam Judicis aspectus ipsi inducit probationem evidentem, quoad causæ decisionem: potest que procedere ad ejus punitionem ordine judiciali non servato, sine processu, vel alia probatione. *L. 32. ff. de Minor.* Tutius tamen erit, si in actis fiat per testes constare, in sua presentia commissum esse delictum. *Gom. lib. 3. Var. c. 1. n. 48.* Si reus inflagranti apprehendatur à Judicis Ministris, vel ab alijs, & ad judicem ducatur, hæc relatio debet à Tabellione in actis scribi, & recipiuntur testes super delictum, & apprehensionè rei inflagranti: & tunc reus examinatur: quod si absolute neget, & testibus convincatur, poena debita punitur. Si non sit plene convictus, torquetur, nec sunt necessaria alia indicia, quam ipsa apprehensio inflagranti. Si fateatur absolute delictum, juxta illius qualitatem punitur: si delictum fateatur, sed aliqua exceptione adjecta; v. g. quod occiderit ad justam sui defensionem, ad ipsam exceptionem probandam terminus conceditur: & non aliter punitur, quam si nihil à delicto relevans probet. Pro quorum confirmatione audiamus *N. R. Alphonsum in L. 28. tit. 1. part. 7. ibi: De su officio puede el Rey, o los Juegadores, à las vegadas, estrahar los malos fechos, maquer non los aperciba ninguno, nin sea fecha acusacion sobre ellos: El ter-*

*oero es, quando algun mal fechor anda faci-
ciendo algun mal recaudo, furtando, o
faciendo otros yerros manifestamente, de
manera, que lo serben los homes de aquellos
Lugares: e es cosa manifesta el fecho de
el, es en guisa, que se non puede encubrir.
De his, que ad accusationem, accusa-
torem, & accusatum pertinent agit late
pro praxi Hevia Bolaños in Curia Philip.
p. 3. §. 8. & 10.*

TIT. II.

De Calumniatoribus.

23 **C**alumniatè sumpta dicitur
qualibet cavillatio, vel in-
formatio fraudulenta, ex qua tertio ali-
quod detrimentum resultat. Calumniator
in criminalibus est qui scienter, & dolo
malo falsum crimen contra aliquem pro-
ponit. c. 8. 2. q. 3. l. 1. §. 1. l. 6. §. fin.
ff. ad S. C. Turpil. l. pen. c. b. t. Alius est
calumniator verus, ille scilicet, de quo,
vel per propriam ejus confessionem judi-
cialiam, vel alias legitimas probationes
constat, quod dolo verò, & scienter fal-
sum crimen in judicio objectit. Alius est
presumptus, ille scilicet, qui in proba-
tione criminis contra alterum delati de-
fecit: nam cum paratas probationes ha-
bere deberet, calumniandi animo crimen,
quod non probavit, præsumitur objecisse.
c. 2. c. 3. 2. q. 3. Affines calumniatori-
bus sunt prævaricatores, & tergiversatores.
Sic J. C. in L. 1. ff. ad S. C. Turpillian.
Accusatoris temeritas tribus modis detegit-
tur, & tribus penis subjicitur: aut enim
calumniantur, aut prævaricantur, aut ter-
giversantur: calumniari, est falsa crimina
intendere, prævaricari vera crimina ab-
condere, tergiversari in universum ab ac-
cusatione desistere, quod transcriptum inven-
nitur in c. 8. 2. q. 3. prævaricator ergo
proprie est ille, qui aliquem accusat, &
cum eo colludit, falsas exceptiones ad-
mittendo, & veras probationes delicti
reticendo, & dissimulando, ut reus ab-
solvatur minus proprie prævaricator:
dicitur Advocatus, vel Procurator, qui
adverfam partem adjuvat, prodendo sui
clientis causam, tacendo, quæ debent
aperiri, vel manifestando, quæ taceri
oportet. L. 1. ff. de prævaricator. ibi:
Prævaricator est quasi varicator, qui ad-
versam partem adjuvat prodita causa sua,
quod quidem nomen à varia certatione
deductum est: nam, qui prævaricatur ex

utraque parte consistit. Hujusmodi igitur
prævaricatores postquam de hoc cri-
mine sunt condemnati, infamiam juris in-
currunt. L. 3. §. fin. l. 4. ff. de Prævarica-
tor. sunt irregulares. c. 87. de Reg. jur.
in 6. & poena arbitrio Judicis pro cir-
cumstantijs infligitur. l. 2. ff. de Prævarica-
tor. Menoch. de Arbitr. cas. 323. ex n. 3. Ter-
giversator dicitur ille, qui aliquem in ju-
dicio accusavit, & postea quasi tergum
vertens ab accusatione desistit, nisi accu-
satus à reorum numero auctoritate pub-
lica exemptus sit, accusationis memoria
abolita. L. 1. §. 12. ff. ad S. C. Turpil.
olim infamiam, & irregularitatem, &
poenam pecuniariam incurrebat. Hodie
hæ poenæ sublatae sunt, siquidem etiam
accusator desistente ab accusatione Ju-
dex ex officio procedere debet. Jul. Clar.
§. fin. q. 58. Molin. & alij. Imponere alij
falsum crimen, quocumque pretextu,
peccatum grave est. Inde Innoc. XI. has
proportiones damnavit: 43. quid nisi ve-
nitale sit detrahentis auctoritatem magnam
sibi noxiam falso crimine elidere. 44. pro-
babile est, non peccare mortaliter, qui in-
ponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam,
& honorem defendat. & si hoc non
sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis
in Theologia. Pro quarum majori intelli-
gentia vide eorum Expositores.

24 Calumniator verus 1. incurrit in-
famiam juris. c. 1. 2. q. 3. l. 1. ff. de
His, qui notant infamiam, non tamen ipso
jure, sed post sententiam, qua Judex
eum calumniatorem pronuntiat. L. 4. §.
4. ff. de His, qui notantur infamia. Et
tunc fit irregularis, nec potest ad ordi-
nes promoveri, neque in susceptis mi-
nistrare. c. fin. D. 51. & ad dignitates,
& beneficia Ecclesiastica inhabilis reddi-
tur. c. 11. de Excois. Prelator. c. 87.
de Reg. jur. in 6. Suar. de Censur. D. 48.
sect. 2. n. 1. 2. statuta est poena talionis,
seu similis illi, qua accusatus, probato
crimine puniretur. Deut. 19. v. 18. Cum-
que inveniunt falsum testem dixisse contra
fratrem suum mendacium, reddent ei sicut
fratri suo facere cogitavit. c. 2. c. 3. 2.
q. 3. & Lege Rhemnia fuit statutum,
quod in fronte calumniatoris inscriberet-
ur littera R. quæ est prima calumniato-
ris. L. 1. §. 2. ff. ad S. C. Turpil. Et ibid.
Gothofr. Et licet Jure Hispano poena talio-
nis sit admittenda in L. 26. tit. 1. p. 7. ex
consuetudine generale non servatur, ut
notat Greg. Lop. in L. 13. tit. 9. part. 4.
V. A poena de talion. In jure tamen Cano-
nico poena talionis servari debet.

S. Pij V. ut refert Gonzal. in c. 1. b. t.
n. 10. & incipit. Cum primum. 6. Kal.
Apr. 1566. 3. Debet condemnari in ex-
pensis litis, & damna, quæ ob ejus ca-
lumniam passus est accusatus. Menoch. de
Arbitr. cas. 321. n. 34. imò debet accu-
sator idoneam præparare cautionem, quod
expensas, & damna refundet, & de in-
juria satisfaciet, si delictum non pro-
bet. 4. Clericus calumniosè accusans
alium Clericum, si hoc probetur, offi-
cio, & beneficio Ecclesiastico priva-
tur, in exilium mittitur, & verberibus
castigatur. c. 1. b. t. tamen hæc po-
na, quoad verbera, hodie generali
consuetudine abolita est. Clar. §. fin.
q. 70. n. 2. quoad alia etiam hodie potest
à Judice infligi. Diaz Præf. Crim. Can.
cap. 37. n. 1. 5. Aliquando poena falsi dam-
natur. Menoch. de Arbitr. cas. 322. n. 5.
Hodie arbitrio Judicis relinquitur taxan-
da poena contra calumniatores pro va-
rietate circumstantiarum, habita ratione
ad similes poenas in jure stabilitas, nam
Constitutio S. Pij V. statuentis poenam
talionis in calumniatores veros, vel non
admissa, vel est per contrariam consue-
tudinem abrogata, poteritque Judex
condemnare ad publicam infamiam, de-
portationem, tritremes; imò ad mortem:
præcipue si accusatus ob calumniam mor-
te sit condemnatus. Clar. §. fin. q. 81. n. 3.
poena infligenda in calumniatores præ-
sumptos, qui in criminis delati proba-
tione defecerunt, ferè est eadem. c. 1.
c. 3. 2. q. 3. c. 2. b. t. quod si probet, se
dolo in accusatione caruisse, ab his po-
enis liberatur: imò etiam à condemnatio-
ne expensarum, si probet culpa caruisse,
& non ex temeritate accusasse. Licet ni-
hil calumniatorem verum, quando de
ejus calumnia constat, excuset, calum-
nia tamen præsumpta non inducit præ-
sumptionem juris, & de jure, ac proin-
dè probationem in contrarium recipit,
qua accusator dolum, & animum calum-
niantis excusare intendat. c. fin. b. t. quod
ut plurimum Judicis arbitrio relinquitur;
arg. L. 1. §. 3. ff. ad S. C. Turpil. Sicque
à calumnia præsumpta liberatur, qui ex
necessitate officij accusat, ut Tutor: vel
si hæresomicidium defuncti accusaret.
L. 21. tit. 1. p. 7. Procurator fiscalis. L. 2.
C. de Delator. vel alia persona publica,
dum verosimiliter accuset: secus si levi-
tèr, & temere; nam tunc tenebitur, si-
cut quilibet privatus. Etiam hac præ-
sumptione excusatur denuntians, si se-
mplendè probavit delictum, veli relli-

bus fuit deceptus, vel probationes forte
per mortem testium defecerunt, vel alio
modo sunt malitiosè substractæ: si non
ipsum delictum, sed circumstantias sus-
picionis, vel indicia sufficientia propo-
luit, vel à fidedignis audisse se ostendat,
vel si ex immanitate criminis, vel
doloris accusavit; v. g. ex morte pa-
rentis, vel si ob fragilitatem accusavit,
ut mulier. L. 1. §. 10. ff. ad S. C. Turpil.
In alijs hujusmodi casibus excusatur
etiam à poena, quo in probatione de-
fecit.

TIT. III.

De Simonia, & ne aliquid pro
Spiritualibus exigatur, vel
promittatur.

25 **S**imonia jam à primis sæculis
invaluit: nam Giezi Elifæi
famulus vendidit sanitatem lepræ divini-
tatis Naaman Syro datam. 4. Reg. 5. c. 11.
1. q. 1. l. 2. tit. 17. p. 1. Postea Simon
Magus (à quo nomen accepit simonia) ab
Apostolis Spiritum Sanctum, id est,
gratiam sanctificantem, emere voluit, ut
illam postea vendendo, lucrum caperet.
Act. Apost. 8. ex v. 18. c. 11. 1. q. 1. c. 2.
1. q. 3. l. 1. tit. 17. p. 1. ibi: E simonia to-
mò esse nomi, de Simon Mago, que fuit un
Encantador, que era en tiempo de los Aposto-
les. Et hodie tam ementes, quam ven-
dentes res spirituales simoniaci dicuntur,
licet proprie loquendo solum deberent
sic vocari ementes res spirituales, cum
illas vendentes dicantur Gieziæ. L. 2. tit.
17. p. 1.

26 Simonia communiter definitur,
studiosa voluntas emendi, aut vendendi,
aliquid spirituale, vel spirituali annexum.
L. 1. tit. 17. p. 1. ibi: Caen en pecado de
simonia los omes, queriendo, è havienda
muy gran voluntad por sobejana cobdicia de
comprar, e de vender cosa espiritual, o otra
cosa, que sea semejante de ella. Dicitur 1.
studiosa voluntas, id est actio volunta-
ria, deliberata, & cum advertentia ad
malitiam. Sicque in præsentii voluntas
sumitur pro effectu, seu actu voluntatis.
Hinc qui sicè promissit, cum tali volun-
tate, & animo careat non incurrit simo-
niam, nec ejus poenas in foro conscientie;
licet in hoc graviter peccet, alterum
ad simoniam inducendo: in foro ta-
men externo ob talionem indicabitur.